

JOZEF BALGA

A BIZTONSÁG VÉDELMEK SZEREPE A BIZTONSÁGI TUDOMÁNYOK RENDSZERÉBEN

1. Bevezetés

Az állam alapvető funkcióinak megvalósításának fontos tényezője az állam mint az államhatalom megvalósítója és biztonságának garantálója. Az államhatalom intézményi, személyi és szervezeti rendszeren keresztül valósul meg. Ugyanakkor gondolnunk kell arra is, hogy az állam alapvető funkcióinak megvalósítását befolyásolják az állam olyan alapvető jellemzői, mint az államterület vagy a lakosság. A társadalom számára fontos, hogy a reprodukív környezetben olyan szabályokat alakítsanak ki, amelyek célja az állam területén a biztonságért felelős entitások létezésének javítása.

A biztonság joghoz kapcsolódó garanciarendszernek viszont van egy mennyiségi és minőségi oldala is. A mennyiségi oldal olyan elemeket foglal magában, mint a közbiztonság és a közrend védelmét célzó tevékenységek személyzete meghatározott számú alkalmazottal és a fegyveres biztonsági testületek tagjaival. A rendszer másik eleme a pénzügyi biztonság az állami költségvetésből és a biztonság területére elkülönített uniós forrásokból. Jelenleg a biztonság területén közérdekből tevékenykedő szervezetek alkalmazzák az információs technológiákat amelyek fontos elemévé váltak a prezentált rendszerben.

A minőségi oldal rámutat a tudományos ismeretek felhasználásának és alkalmazásának lehetőségeire a biztonság, a közrend és a köznyugalom területén jogi normákat alkalmazó szervezetek tevékenységében. Összefügg az egyének és az egész társadalom rendezett együttélési feltételeinek betartásával. Ugyanakkor fel kell hívni a figyelmet arra, hogy az oktatásnak a tudományterület mellett a belbiztonsági és államigazgatási tevékenységet ellátó tantárgyak felkészítésében is megvan a maga indokoltsága. Az említett okok miatt kijelenthetjük, hogy mind a rendészettudomány, mind a biztonsgtudományok teljes mértékben foglalkozik a biztonságvédelem kérdésével.

2. A biztonság mint tudományos kategória

A tudományos kategória a fogalom elemi tulajdonságait vagy szempontjait tükrözi, amely a tudományterület tárgyán belüli folyamatok és jelenségek részét jellemzi. A tudományos kategóriák a tudomány rendszerének alkotóelemei képezik, amelyek a megszerzett tudományos ismeretek objektív fejlődésének megfelelően befolyásolja. A tudományos kategória a legáltalánosabb tudományfogalmak rendszerének része, amelyek magukba foglalják az objektív valóság minden egyenértékű tárgyát és jelenségét.

Biztonságot tanulmányozhatjuk több tudományos diszciplína keretében és többnyire objektuma vagy tárgya ezeknek a diszciplínáknak, mint a rendészettudomány, a közigazgatási tudomány, a biztonság tudományok, államtudomány, jogtudomány, hadtudomány, politológia, szociológia és az episztemológia. Így a biztonság nem csak

fogalom, de tudományos kategória, amelynek a definiálásával különlegesen kell bánni. A biztonságot tanulmányozhatjuk jogi, területiális, perszonális, funkcionális vagy együttműködés szempontjából.

A biztonság kardinális kategória a rendszertudomány rendszerében is, amelyhez így a biztonságstudomány mint határtudomány kapcsolódhat.¹ Berži Ladislav a XX. század végén a biztonságot az anyagi, formális és intézményi értelemben fogalmazta meg. Anyagi értelemben a biztonságot úgy tekinti, mint kívánatos biztonsági állapotot és társadalmi kapcsolatot, összefoglalja a feltételeket, amelyek mellett az állam normális működését a törvény garantálja. Lényegében az állam és a polgári közigazgatás egységét képviseli a közrend védelmében és biztonságában. Formális értelemben az állami hatóságok számos felelősséggel és eljárással járnak, amelyeket a hatalmi ágak szétválasztása alapján az állam bízott meg, hogy védjék a meglévő társadalmi viszonyokat és feltételeket, amelyek a biztonság anyagi értelmét képezik. Az intézményi koncepció a biztonság leírására használja a rendőri és biztonsági hatóságokat, amelyeknek végezniük kell a közrend és biztonság védelmét.²

A kutatás és az innováció rendkívül lényeges ahhoz, hogy az állam lépést tartson a változó biztonsági igényekkel. A kutatás azonosíthatja az új biztonsági fenyegetéseket és azoknak a társadalomra gyakorolt hatását, valamint hozzájárul a kutatáson alapuló új biztonsági politika és eszközök iránti társadalmi bizalom kialakulásához. Az innovatív megoldások az ismeretek, a kutatás és a technológia felhasználásával hatékonyabban segítik elő a biztonsági fenyegetések enyhítését.

A biztonságelmélet a biztonságot szűk vagy tágabb felfogás szempontjából tanulmányozza. A szűk felfogás a biztonságot területiális szempontból fogalmazza meg, mint egyes biztonsági tevékenységeket az állam területén. Tágabb felfogás területiális szempontból az jelenti, hogy a biztonsági tevékenységek az állam területén vagy a területén kívül zajlanak le. Ebből kifolyólag a biztonságelmélet a biztonságot a biztonsági helyzet, az állapotot befolyásoló tényezők és folyamatok bizonyos állapotoként határozza meg, amelyek kedvező feltételeket biztosítanak a szükséges funkciók és az egyes referenciaobjektumok létezéséhez. A biztonság páros kategória, ellentété pedig a nem-biztonság (veszély), ami azt az állapotot jelenti, amikor a környezet biztonsági helyzete nem teremt megfelelő feltételeket a referenciaobjektum létezéséhez és fejlődéséhez.³ A biztonság jelenlegi felfogásának szempontjai belső biztonságra és külső biztonságra oszlanak.

A biztonság megértésének alakulása a társadalom állapotától és az állam túlnyomóan védekező jellegű fenyegetéseinek megítélésétől függ. A XXI. században a biztonságot a társadalom szociális, kulturális, gazdasági és környezeti fejlődéséből, valamint az állampolgárok oktatási végzettségéből merítjük. A biztonság definíció említett kérdésével a biztonságelmélet a biztonság tudományok részeként foglalkozik.

Az általános biztonságelmélet alkalmazásának konkretizálnia kell az állam biztonsági rendszerét, az egyének és mindenekelőtt az állampolgárok biztonságát. A biztonság az ember, a társadalom és az állam olyan állapota, amelyben létezésük, szerkezetük és funkcióik nincsenek megzavarva vagy veszélyeztetve.

Jogi szempontból a biztonságot az alkotmányjog, a közigazgatási jog és a rendészeti hatósági jog jellemzi. Alkotmányjogban a biztonságot az alkotmány törvény

¹ Hautzinger Zoltán: A rendszertudomány határtudományai. Magyar Rendészet 2020/3. 140. o.

² Ladislav Berži: Teória policajno-bezpečnostných služieb. (Všeobecná časť). Bratislava: A PZ. 1996. 28.o.

³ Ladislav Hofreiter, Zuzana Zvaková. Teória bezpečnosti. Krakow: EAS. 2019. 39-40 o.

karakterizálja mint állapotot, amelyben az állam békéje és biztonsága, demokratikus rendje és szuverenitása, területi integritása és az államhatárok sérthetatlensége, az alapvető jogok és szabadságok megmaradnak, és amelyben a személyek élete és egészsége, a tulajdon és a környezet védett.

A biztonságstudományok a biztonságazonosítás alanyi-objektum kapcsolatainak törvényszerűségeit vizsgálják azzal a céllal, hogy hatékony módszereket dolgozzanak ki a biztonsági fenyegetések megfigyelésére, megelőzésére és kiküszöbölésére, biztonsági tevékenységek, intézkedések tervezésére és végrehajtására.⁴

A belső biztonság a biztonságstudományok kutatásának kardinális tárgya. A társadalom és az állam belső biztonsága olyan állapotot hoz előtérbe, ahol az államhatalom (törvényhozó, végrehajtó és bírói hatalom), az államigazgatás és az önkormányzat képes a gazdasági szférában, a közszférában, a belpolitikában a válságokat azonosítani, megelőzni és megoldani jogi keretekben.⁵

A biztonságstudományok rendszere jelenleg egy elméleti és egy gyakorlati részből áll. Az elméleti rész a biztonság fogalmának, biztonsági stratégiájának, biztonsági doktrínájának és az állam biztonságpolitikájának kialakításával és meghatározásával foglalkozik. Különösen a belső biztonságot a biztonsági rendszer szerves részeként vizsgálja.

Az elméleti rész a biztonságelméletet, a biztonsági dimenziókat, a szociális biztonságot, az információs biztonságot és a kiberbiztonságot tartalmazza. Emellett fejleszti a rendőrségi és biztonsági tevékenység elméletét, a titkosszolgálati tevékenység elméletét, az objektumvédelem elméletét és a biztonsági kockázatok elméletét.

A gyakorlati rész a biztonságstudományi entitások tevékenységrendszerét tartalmazza az állam belső biztonságának biztosításában. A biztonság védelmét meg lehet közelíteni több tudományos ágakból. A biztonság védelmének a kutatás legfontosabb tudományága azonban a biztonságstudomány. A rendészettudománynak is van egy bizonyos pragmatikus pozíciója a fent említett tudományos vizsgálatban.

A biztonság mint tudományos kategória kutatásának megvan a maga államtudományi, jogi és biztonsági szintje. Ugyanakkor le kell szögezni, hogy a biztonságot már a megemlített tudományágak is tanulmányozzák. A államtudomány a biztonsággal az állam olyan funkcióinak megvalósítása szempontjából foglalkozik, mint a védelmi funkció, a biztonsági-igazgatási funkció, a védelmi funkció és a társadalmi-gazdasági funkció. A biztonság jogtudományi vizsgálata elsősorban alkotmányjogi, közigazgatási és rendészti hatósági jogi területen folyik. A jogtudomány a biztonsággal mint a jogrendszer fejlődésének statikáját és dinamikáját meghatározó, a jogviszonyok részét képező jogintézménnyel foglalkozik. A biztonságkutatás harmadik alrendszerét képviselő biztonságstudomány a biztonságelméletre, valamint a személyek, a társadalom és az állam biztonságának szavatolásában érintett alanyok egyéni folyamataira, tevékenységére épül.

3. Biztonság védelme mint a biztonságstudományok tárgya

Jelenleg a biztonságstudományok megfelelnek a tudományágra vonatkozó alapvető kritériumoknak. Először is egy olyan tudományos ismeretrendszer foglalt magában, amelyet elsősorban 2001 óta különböző tudományos publikációkban publikáltak. A tudományág

⁴ Viktor Porada et.al. *Bezpečnostní vědy*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. 233 o.

⁵ Vladimír Blažek. *Obrana a krízový manažment regiónu*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave. 2007. 29 o.

személyi szubsztrátumát képező tudományos munkatársakból és egyetemi tanárokból áll a csapatok hosszú ideje tudományos kutatásokat hajtanak végre említett tudományok iránt. A harmadik kritérium pedig a fent említett tudományos ismereteket az egyetemeken és tudományos intézeteken belül szerzik meg és koncentrálják, ami ennek a tudományágnak a szervezeti elemét képezi.

Maga a biztonságstudományok rendszere is folyamatosan fejlődik, és a tudomány objektuma, tárgyainak, alanyainak és alapelveinek végső meghatározása a tudományos projektekben belüli új tudományos ismeretek megszerzésétől függ. Hangsúlyoznunk kell, hogy a biztonsági folyamatok vizsgálatának elméleti kiindulópontjai még nincsenek teljes körűen bemutatva. Ezen a ponton csak néhány kiindulópontot említenék meg, mint például ismeretelméleti, ontológiai, államtudományi, jogtudományi, közigazgatási, időbeli, területi, személyi, természeti, technikai vagy történelmi. A szlovákiai felsőoktatás szempontjából 2019 óta biztonságstudományi képzési területtel rendelkezünk és ez keretében két tanulmányi programot valósít meg a pozsonyi rendőr akadémia.

A tudományos kutatás tárgya alatt a valóságnak azt a részét értjük, amely a tudományág módszerrendszerén keresztül a tudományterület kutatási körébe tartozik.⁶ A biztonságstudományok rendszere szempontjából a kutatás tárgya tevékenységrendszerében lezajló tények melyek befolyásolják biztonság védelmét. Természetesen a biztonsággal, mint tudományos alapkategóriával kapcsolatos egyéb releváns tények is a biztonság tudományok tárgyává válhatnak.

A biztonságvédelem tisztázása többféle szempontból is megközelíthető. Például ezen a területen tevékenységet végző entitások rendszere szempontjából. Ez magában foglalja azt is, hogy célokat tűzzünk ki a biztonságvédelem területén tevékenykedő szervezetek számára. Ezután meg kell határozni, hogy milyen formákban, módszerekkel és eszközökkel hajtjuk végre a biztonság védelmét.

A biztonságvédelmet a jogállamiság alapelvei keretein belül, jogi mércerendszerre építve végezzük. Végül, de nem utolsósorban a biztonság védelmét alapvetően biztosító, a rendőrség és a biztonsági erők tevékenységi rendszerének kialakítására fókuszálunk. A biztonsági védelmet alapvetően befolyásolja a területi tényező, az időfaktor és a személyi tényező.

Az európai intézmények tevékenysége és az Európai Unió joga is bizonyos hatást gyakorol az államok biztonságának védelmére. Ide tartozik mindenek felet a biztonsági unióra vonatkozó uniós stratégia. A említett stratégia prioritásai a kritikus infrastruktúra védelme, kiberbiztonság, a nyilvános terek védelme, korszerű bűn üldözés, hibrid fenyegetésekkel szembeni fellépés, terrorizmus és radikalizálódás, szervezet bűnözés elleni küzdelme és korrupció eliminálása.⁷ A felsorolt prioritások közül kiemelném a hibrid fenyegetéseket amelyek alapvetően érintik a biztonságvédelmet.

A hibrid fenyegetések közvetlenül érintik az állam belső biztonságvédelmi rendszerét a más állam kormányzati és nem kormányzati szervek által megvalósított módszerek, formák és eszközökön keresztül, amelyek befolyásolják a döntéshozatali folyamatokat állam funkcióinak biztosításában. Azokra a területekre irányulnak, amelyek az állam működése szempontjából létfontosságúak, mint például az infrastruktúra, a közlekedés, az energiahálózatok, a közrend védelme, a közegészségügy védelme, a kiberbiztonság vagy a pénzügyi és fizetési rendszerek működése. A hibrid fenyegetések

⁶ František Ochraňa. Metodologie vědy. Úvod do problému. Praha :KAROLINUM. 2012. 27 o.

⁷ A Bizottság közleménye – A biztonság unióra vonatkozó uniós stratégia, 2020. 24.7. COM(2020) 605 végleges

eszközei lehetnek erőteljes félretájékoztatási kampányok is, amelyek során a szociális médiát használják fel a politikai narratív befolyásolása, vagy közvetítő szereplők radikalizálása, toborzása és irányítása céljából. A hangsúly általában a célpont sebezhető pontjainak kihasználásán van.⁸

Az állami szervek és intézmények döntéshozatali folyamatainak befolyásolása és hátráltatása a belbiztonság területén negatívan hat az egyén, a társadalom és az állam létére. Ugyanakkor megzavarhatja az egyének, a lakossági csoportok közötti kapcsolatokat és az állam biztonságot garantáló képességébe vetett bizalmát. Azt követően a hibrid fenyegetések gyengíthetik a demokratikus értékeket, az egyének jogainak és szabadságainak érvényesülését, és romboló hatást gyakorolhatnak a politikai rendszerre, az állami és a rendőrségi mechanizmusokra.

A hibrid fenyegetések keretében idegen hatalom által végzett tevékenységek működés képtelenítése a biztonságvédelemben részt vevő egyes alanyokra, és ezzel megszüntethetik az állam biztonsági rendszerét. Az említett okok miatt a hibrid fenyegetéselhárítási rendszer biztonságtudományi szempontból a biztonságvédelem fontos részévé válik.

A biztonságvédelem az illetékes szervek átfogó, belsőleg differenciált tevékenységrendszere, amelynek célja a társadalom és az állam számára általánosan elfogadható állapot garantálása, a biztonságot veszélyeztető bomlasztó hatások kiküszöbölése.

A továbbiakban csak a belső biztonság védelmével és a rendőri szerveknek az említett rendszerben elfoglalt helyzete szempontjából foglalkozunk. A rendőrségi biztonsági tevékenység elmélete szempontjából fontos helyet foglal el a biztonságvédelem ismerete, elméleti és gyakorlati dimenzióinak vizsgálata.

A biztonság védelmének másik fontos eleme a rendőrségi és a biztonsági hatóságok, amelyek általában két sarkalatos tevékenységi formát látnak el. Az első forma egy bűnügyi biztonsági tevékenység, a második pedig egy közigazgatási biztonsági tevékenység.

Az említett alanyoknak meg kell felelniük bizonyos jellemzőknek, így a jogi normák által meghatározott feladatoknak, az intézményesített jellegnek, a személyi szubsztrátumnak, a megállapított kompetenciáknak, a módszerek és eszközök formáinak érvényesülésének a tevékenységrendszerben és a jogállásukból adódó cél- és funkciórendszerben.

A biztonságvédelem területén az alanyok speciális csoportját alkotják azok a személyek, akik egyénileg vagy szervezett csoportban fenyegetik, veszélyeztetik, megsértik vagy megzavarják a biztonsági rendszert. Ebbe az alanycsoportba tartoznak a külföldi hírszerző szolgálatok vagy más, idegen hatalom által finanszírozott szervezetek is.

Az említett kérdéskör kutatása szempontjából különösen fontos, hogy a tudományos kutatás tárgyaira is fókuszáljunk. Ebben az esetben az alanyok természetes és egyértelműen meghatározott jogállású jogi személyek. A biztonság tudományiok rendszerének meghatározása végső soron a tudományos ismeretek egy fontos elemétől, nevezetesen a tárgytól függ. Egy tudományág tárgyának meghatározása abból következik, hogy a tárgyat a tudományos ismeretek sarkalatos elemeként azonosítjuk a tudományos tevékenységgel.

⁸ Közös közlemény az Európai parlamentnek és a tanácsnak – A hibrid fenyegetésekkel szembeni fellépés közös kerete a európai uniós válasz, 2016.4.6. JOIN(2016) 18 final.

A biztonság védelem dinamikus, folyamatos és szervezett tevékenység. Függ az állam gazdasági szintjétől, a lakosok jogaikhoz és kötelezettségeikhez való viszonyától, a lakosok életszínvonalától és az állam irányítási tevékenységétől. Az állam a biztonság védelmében szabályozó funkciót tölt be a lakossággal és a szervezetekkel kapcsolatban. Speciális alany az állampolgár, aki a hatalom hordozójaként válik a biztonság védelmének aktív elemévé.

A biztonság védelme megköveteli a törvényes magatartási szabályok létét, az ezek betartását szolgáló eszközöket, valamint a biztonsági és rendőri hatósági rendszert.

A biztonság védelme során olyan forma-, módszer- és eszközzrendszert alkalmaznak az illetékes állami hatóságok amelyeket a jogi normák kimerítően meghatározzák.

A jogi tartalom szerint megkülönböztetünk jogi és jogon kívüli módszereket. A jogi módszereket jogi formákban, például miniszteri rendeletben hajtják végre. A törvényen kívüli módszereket például oktatási tevékenységek formájában valósítják meg. A általános módszerek közé tartozik a meggyőzés, a prevenció (megelőzés) a kényszerítés és az információszerezés. A meggyőzés fontos formái közé tartozik a figyelmeztetés, az információk kiadása, a jó tapasztalatok általánosítása vagy az egyének, csoportok és az egész társadalom oktatása.

A kényszerítés módszere gyakran súlyos beavatkozást jelent a természetes személyek, különösen az állampolgárok jogaiba és szabadságaiba. Ezért az állami hatóságok e módszer formáinak végrehajtása során több elvet is követnek. Kényszerítést csak kötelességszegés eredményeként és jogszabályi felhatalmazás alapján alkalmazható. Kényszerítést csak a törvény által erre felhatalmazott szervek hajtanak végre, kizárólag a törvény által engedélyezett formák és eszközök alkalmazásával. A kényszer alkalmazása során tiszteletben kell tartani a formák és eszközök megfelelőségét, valamint a szubszidiaritás elvét.

A prevenció (megelőzés) módszere azt jelenti, hogy a biztonsági hatóságok formákat és eszközöket alkalmaznak a bűncselekmények és más antiszociális tevékenységek elkövetésének megakadályozására az okok, az azokat lehetővé tevő és kondicionáló körülmények feltárása alapján.

Az információszerezés módszere magában foglalja az operatív és hírszerzési formákat. A biztonság védelme során nyitott információkat is felhasználnak a biztonsági szervek mint dokumentumok, a szakértői vélemények, statisztikák vagy elemzések.

A biztonsági védelem formái elsősorban a normatív jogi aktusok, nemzetközi megállapodások és hatósági beavatkozások. A biztonsági védelem eszközzrendszere elsősorban technikai eszközöket, továbbá információ-technikai eszközöket, nyilvántartás-technikai eszközöket és kényszerítő eszközöket foglal magában.

A rendőrség biztonsági tevékenységének elemei a biztonság védelmében tárgy, eszköz és cél. A tevékenység tárgya egy bizonyos, az egyén és a társadalom által elismert érték, amelyet létrehoznak és létük javára adaptálnak. A biztonság védelem esetében ezek az emberi jogok és szabadságok védelmének állami és nemzetközi szerződések által garantált értékei. A cselekvés eszköze a rendőrség és a biztonsági szerv által egy cél elérése érdekében használt eszközzrendszer. Ide tartozik például a tevékenység tárgyára, azaz a rendőrségi tevékenységek folyamatára ható technikai eszköz, jogi eszköz vagy egyéb eszközök. A célt konkrét eredményként értjük, amelyet a tevékenységgel bizonyítani szeretnénk. A biztonság védelmében a cél a társadalom és az állam olyan állapotának garantálása, amikor az emberi jogok és szabadságjogok, az állam szuverenitása, valamint az

állami szervek és intézmények legitimitása nem kerül veszélybe.⁹ Az elemek azonosítása alapvető feltétele az állam területén a biztonság védelmét ellátó rendőri és biztonsági hatóságok tevékenységi rendszerének kialakításának. Ezeket az elemeket is be kell építeni a nemzetközi rendőri együttműködés rendszerébe.

A rendőrségi együttműködés tárgyai alapvetően befolyásolják a biztonság védelembe kitűzött célok megvalósítását. A rendőrségi együttműködést is magában foglaló európai biztonsági térség megvalósításának céljai között szerepel a szervezett bűnözés megelőzését, felderítését és tisztázását célzó közös akciók végrehajtásához szükséges jogi, intézményi és személyi keretek hatékony biztosítása. Másrészt tisztában kell lenni azzal a jogi ténnyel, hogy az előzőek nem érintik alapvetően a tagállamok azon kötelezettségét, hogy területükön a közrendet és a belbiztonságot fenntartsák.

4. Következtetés

A biztonságvédelem a biztonságstudományok fontos tudományos kutatás tárgyává válik. A biztonságvédelmi kutatásoknak olyan területekre kell irányulniuk, mint a fent említett védelemben részt vevő szervezetek tevékenységének meghatározása. Természetesen fontos lesz a biztonsági védelemben részt vevő alapvető és támogató entitások meghatározása. Az elsődleges cél azonban a szabályozó jogforrási rendszer azonosítása. A biztonsági védelemre gyakorolt hatások meghatározása fontos lépés lesz az említett rendszerben zajló folyamatok megértése felé.

A biztonsági védelem területére irányuló rendőri tevékenység elemeinek utólagos konkretizálása választ ad arra, hogy lehetséges-e ezekre a tevékenységekre módszertan kidolgozása. Továbbá nem szabad megfeledkeznünk arról a tényről sem, hogy a biztonság védelme az állami hatóságok prioritásává vált, és a társadalom szorosán figyeli az összes fellépéseket e területen. Végül, de nem utolsósorban fontos lesz egy olyan tevékenységrendszer kialakítása, amely kiküszöböli a hibrid fenyegetéseket az állami hatóságok döntéshozatalában a biztonságvédelem terén.

⁹ Ladislav Šimon. *Policajno-bezpečnostná činnosť*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru. 2016. 57-58 o.